

העמק דבר

פתיחה לספר במדבר

זה הספר נקרא בפי התנא ר' חנינא בן גמליאל סוטה (ל"ו,ב) חומש הפקודים. וכך כתב בעל הלכות גדולות. ונרשם בדעת רבותינו ענין שני הפקודים שבזה הספר, יותר משארי דברים שמיוחדים בזה הספר. כמו המרגלים וברכת בלעם ועוד הרבה. משום דעיקר זה הספר הוא המחליף ומשנה הליכות עם ה' בחיי העולם מאז שהגיעו לא"י, מן הדרך שהלכו במדבר. שבמדבר היו מתנהגים במידת תפארת שהלך לימין משה שהוא לגמרי למעלה מהליכות הטבע, ובא"י הלכו בדרך הטבע בסתרי השגחת מלכות שמים ב"ה. וזה השינוי התחיל עודם במדבר בשנת הארבעים, כמו שביארנו בפרשה חקת (להלן כ, ה-ח). עפ"י זה השנוי נעשו מלחמות ישראל עם הכנעני ועם סיחון בדרך הטבע. וגם המטה לא היה עוד ביד משה תמיד אלא לעת הצורך לפי ההכרח, כמו שביארנו שם (פסוק ח). ועל זה השנוי המצוין בזה הספר אמרו חז"ל בבראשית רבה פ"ג,ה ויבדל אלהים בין האור ובין החשך - זה ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים ובין באי הארץ, דהליכות יוצאי מצרים היה אור השגחת ה' מופיע לעין כל, שהוא כבוד ה' ותכלית הבריאה. מה שאין כן בהליכות באי הארץ היתה ההשגחה מכוסה, ורק המביט בעין יפה היה מרגיש בה, כמו ההולך בחשכת הלילה, או רק לפרקים היתה נרגשת ההשגחה לעין כל, כמו אור הברק המאיר את חשכת הלילה.

אכן עיקר ההפרש הזה היה ניכר בשני הפקודים שיהו שני עניינים שוים בחומר המעשה. ונשתנו בצורת המעשה לפי הליכות ישראל. משום הכי בפעם הראשונה היה עפ"י סדר הדגלים מד' רוחות כמרכבה לשכינה. והיה אפרים ראש הדגל וקודם למנשה. ולא כן בפקודי פרשה פינחס בשנת הארבעים. כמו שכתבתי בפנים ב' כ'. ועוד בפקודי פרשה במדבר היו הראשים מוכרחים להיות מאותו השבט. ולא כן היה בפקודי פרשה במדבר היו הראשים מוכרחים להיות מאותו השבט. ולא כן היה בפקודי פרשה פינחס כמו שכתבתי בפנים א' פסוק ב'. משום הכי רשום זה הענין מאד. עד שראו חז"ל לקרוא שם להספר חומש הפקודים.

והנראה דעפ"י זה הכונה אמרו חז"ל (שבת קט,א) דויהי בנסוע הארון (י,לה) הוא ספר בפני עצמו. ללמדנו באשר כי התחלת השנוי היה מן (יא,א) ויהי העם כמתאוננים וגו' כי

בשביל שהתנהגו במדת תפארת נענשו מיד אחר שחטאו. כי היה צל ההשגחה על יד ימינם. ודבר זה היה קשה עליהם לסבול עד שגרם לשלוח מרגלים כאשר יבואר ר"פ שלח. ומזה נשתלשל והלך עד שהגיע לזה השנוי, כאשר יבואר שם. וא"כ פרשה זו קטנה היא המחלקת בין שני אופני הליכות ישראל. עד שכל חלק א' מן הספר הוא ספר בפני עצמו. כמו זה ההילוך הוא ספר בפני עצמו וזה ההילוך הוא ספר בפני עצמו. וכמו שכתבתי בפרשה בראשית (ה,א) על הפסוק זה ספר. שספור ענין גדול נקרא ספר.

העמק דבר לפרשת במדבר

פרק א

פרק א, א

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

במדבר סיני. פירש הכתוב המקום אף על פי שאין צריך לדברי שהרי ידוע דאזהל מועד טרם נסעו בראשונה היה במדבר סיני. מכל מקום בא להודיע בזה דתכלית המנין אז וכל זה הדבור לא היה כי אם משום שהיה במדבר סיני. והיו נצרכים לילך כל המדבר הגדול עד בואם אל ארץ נושבת ולא היה אפשר כי אם בהשראת שכינה בהפלגה יתירה. והיו נמשלים באותה שעה כמו מלך ההולך בראש צבאו במדבר למלחמה. ואין מלך הולך בעצמו ובכבודו. כי אם במחנה כבודה והגונה לפי כבודו. כך היה נדרש להשראת שכינה בזה האופן דווקא. וכעין דאיתא ב"ק דף פ"ג ללמדך שאין שכינה שורה על פחות כו'. אלא שם מיירי בהשראה דמנוחה בעינן רבבות אלפי ישראל. וכאן בהשראה דהילוך שהיהכמו מלחמה היה נדרש זה הסך ובזה האופן.

והנה כבר עמדו במדרש רבה (א,ט) וגם הרמב"ן ז"ל על גוף המנין שנשתוו כאן ובמנין אדנים שהיה כמה ירחים קודם. והרבה דברים נאמרו בזה. ולדעתי באשר לא נמנו כי אם יוצאי צבא. היינו ראויים להמנות בחיל המלך למלחמת הכנענים. והיה במנין הראשון שש מאות אלף וג' אלפים וחמש מאות וחמשים ונקבע על זה הסך השראת השכינה, והיה ידוע דנדרש להיות במדבר זה הסך. ומאז ואילך אפילו נעשו עוד הרבה בני עשרים מכל מקום לא נכנסו לצבא להמנות. כי אם בהפקד ע"י מיתה או סבה אחרת שיצאו חוץ למחנה היו נצרכים למלאות זה הסך מבני עשרים אחרים. ובהיותם עומדים במקום אחד לא חש הקב"ה לצוות למלאות הצבא עד שהגיע קרוב לעשרים יום בחודש השני שאז היו מיועדים לצאת לדרך וה' בראשם כמלך בראש צבאיו. ע"כ בא הצווי לחזור ולמנות ולמלאות זה הסך.

ומלכותא דרקייעא כמלכותא דארעא. שכל מלך לפי ערכו יודע כמה יהיו יוצאי צבא בחילו וכמה גדודים. ואיזה סך בכל גדוד עד שנתמלא הסך שנדרש. ומכל מקום בעת מנוחה במדינה אינו חושש במה שנעדרים ע"י מיתה כמה בני אדם בכל גדוד. אך בעת שנדרש לצאת למלחמה הוא בראשם. מצוה לפקוד את כל הגדודים ולמלאות משארי בני מדינתו

מספר הידוע, עד שנכנס בעומק המלחמה והמלך כבר יצא בראש שוב אינו מקפיד להשלים הנעדרים במלחמה.

וכך היה בישראל ידוע היה סך יוצאי צבא בכלל, אך נחסרו בזה המשך ע"י העגל וכדומה. וגם יצאו מן המחנה כל צרוע וכל זב. ונצטוו כעת למלאות וגם לדעת ראשי כל גדוד כאשר יובא בסמוך. וכ"ז היה במקום והשעה גורמים משום הכי פירש הכתוב שהיה במדבר סיני. ובאחד לחודש השני לא רחוק משעת היציאה לדרך. ואח"כ אף על פי שנחסרו הרבה ע"י מתאוננים ומרגלים ועוד. מכל מקום כבר הופיע ה' בכבודו ית' על זה האופן.

באהל מועד. משום דבסוף ספר ויקרא כתיב בהר סיני. משום הכי חזר ופירש דזה נדבר באהל מועד. הרמב"ן. ויותר יש לומר משום דבספר ויקרא היו כל הדבורים מצות קבועות לדורות, שהם במעלה עליונה מדברות שהם לשעה. כאשר יבואר להלן ז' פ"ט. משום הכי פירש הכתוב דמכל מקום גם זה נדבר באהל מועד.

באחד וגו'. כמו שכתבתי בשביל שהיה סמוך ליציאה ולמסע השכינה היה גורם לזה הדבור.

פרק א, ב

ב שאו את ראש כל-עדת בני-ישראל למשפחתם לבית אבותם במספר שמות כל-זכר לגלגלתם:

שאו את ראש וגו'. ובסמוך (פסוק ג) כתיב עוד הפעם תפקדו אותם לצבאותם. וכן בלויים כתיב (פסוק מט) אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא. הרי שני דברים המה. והיינו משום שיהו יודעים כי כך הוא הסך הכולל שנדרש להיות בישראל בהליכתם במדבר. אבל היו נצרכים לדעת כמה בכל שבט ובכל כמה ראשים היינו שרי אלפים ושרי מאות וראשי משפחות, ונצטוו כאן לשאת את הראשים כמה יש תחתיו, עד שיצטרפו כל ראשי המשפחות ואנשיהם לנשיא השבט. והיה לגדוד אחד לפי השבט. ובפסוק ג' כתיב **תפקדו** אותם. האנשים שמבן עשרים שנה והן יוצאי צבא.

למשפחתם לבית אבותם. סמוך לראש כל עדת בני ישראל. שהיה הצווי שלא יהיה ראש משבט אחד על בני שבט אחר. והיינו דכתיב למשפחותם לבית אבותם לפני מבן עשרים שנה וגו' דשם מיירי במנין היוצאים לצבא, ובזה הפסוק מיירי במנין הראשים. מה שאין כן במנין דפרשת פינחס (כו,ב) דכתיב שאו את ראש כל עדת בני ישראל מבן עשרים שנה ומעלה לבית אבותם. סמיך אזהרה דבית אבותם להא דמבן עשרים שנה ומעלה ולא להא דאת ראש בני ישראל היינו משום דשם נמנו לתכלית חלוקת הארץ והיו באמת כמה ראשים משבט אחד על בני שבט אחר כמו יאיר בן מנשה שהוא משבט יהודה והיה ראש

על שבת מנשה. וקבל עמהם נחלה בעבר הירדן. וכן היה עוד הרבה. ורק הנמנים בכלל היו לבית אבותם. אבל בהלוך המדבר שנמנו לתכלית כבוד השכינה ההולכת בראשם. היה המצוה שיהיו הראשים דווקא איש על שבטו.

במספר שמות כל זכר לגלגלותם. פרש"י בקע לגלגלת. והוא פלא דמחצית השקל היה במנין הראשון לאדנים. ושוב לא היו נצרכים. וגם לתרומת הלשכה א"א. חדא דבזה היו משתתפים גם הלויים. ותו דתרומת הלשכה זמנו בר"ח ניסן ולא באייר שאחריו ותו, דתרומת הלשכה לא היה נוהג במדבר אלא בפעם ראשונה כמו שכתבתי בפרשת תשא (שמות ל, טז).

אלא לשון המקרא כמשמעו, במספר שמות. כל אחד הושיט שמו ושם שבטו. ואח"כ מנו הפתקות אבל היה מצורף לכל פתקא האדם בעצמו. הוא בעצמו הביא פתקה שלו, והיינו לגולגלותם אצל הגלגולת. ולא שיושיט אחד כמה פתקות של חבריו. דבזה היה מקום לחוש אולי יניח אחד כמה שמות בשקר. משום הכי היה הצווי שכל אחד יושיט את שמו סמוך לגולגלתו. ומנו את הפתקות והוי כמו אצבעות דמס' יומא רפ"ב (כב, א). ועיין להלן גבי לויים ובכורי ישראל שינוים בלשון, ויבואר שם טעם השנוי.

פרק א, ג

ג מִן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמֵעֵלָה כָּל-יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְּאֹתָם אֲתָה וְאַהֲרֹן:

כל יוצא צבא בישראל. כל אדם יש לו צבא עלי ארץ. אבל יש אשר צבא שלו רק בביתו על בניו. באומנתו וכדומה. ובלויים כתיב ג"כ כל הבא לצבא. שזה היה עסק שלו לשאת משא הקודש. אבל משונה הוא צבא איש מלחמה בשני דברים. חדא שאינו יכול לשמור צבאו שיהא רק בעירו. דמוכרח הוא לצאת אל המקום אשר רוח הענין נושאו וכמו שכתבתי בספר בראשית מ"ט ט"ו. שנית שאינו יכול לשמור צבאו כי אם בצרוף חברים הרבה. דאפילו הגבור כל זמן שהוא בעצמו אינו יכול לעמוד במלחמה, אם לא בדרך פלא כמו שמשון. והיינו שביאר הכתוב שלא נמנו אלא אנשים שהיו יוצאי צבא, היינו צבא מלחמה, ובישראל בקרב אחיו, ומי שלא מצא בעצמו שהוא מזורז למלחמה לא היה נמנה והיה בכלל טפלים. ומשום הכי היה הצווי שיהיו מבן עשרים שנה ומעלה. דבן כ' לרדוף. היינו מלבד כחו יכול לרדוף בזריזות ובקלות. וזה נדרש למלחמה.

תפקדו אותם לצבאותם. שיהא משמש ועומד בצבא שלו מה שראש השבט יפקוד עליו לפי טבע שבטו. ועיין להלן ב' ל"א.

פרק א, ד

ד וְאֶתְכֶם יְהִי אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֵאשׁ לְבֵית-אֲבֹתָיו הוּא:

ראש לבית אבותיו הוא. כל מטה היה לו כמה בתי אבות. וכל בית אב היה לו ראש. והנשיא היה ראש לכל בתי אבותיו של המטה. ואין משמעות של בית אבותם דלעיל (פסוק ב) דומה לכאן דשם משמעו לשבט של אבותיו. אם ראובן או שמעון. אבל כאן משמעו לבתי אבות של אותו שבט. והנה לפי הנראה הוא ידיעה שלא לצורך. שהרי מעצמו מובן שאחרי שהקב"ה בחר ואתם אנשים בשמם. המה ראשונים בשבטם. אבל באמת יש להבין דלפי הנראה נעשו ונתמנו נשיאים ביום בוא דבר ה'. והלא לא כן הדבר שהרי כבר בעת נדבת המשכן וכן בחנוכה היו המה הנשיאים. אלא צריך לומר כמו שכתבתי להלן ז' א' דהנשיאים היו מכבר בהסכמת השבט שהוא ראוי להיות להם לראש. וכאן הקב"ה הסכים על ידם. ומנה אותם בדבר ה'. וזהו כונת הפסוק איש ראש לבית אבותיו הוא מכבר, המה יעמדו על הפקודים עפ"י ה'. ולמדנו מזה שגם עדת ישראל לא בחרו לראש מצד עשרו והנהגת המשרה בטוב לבד. כי אם מצד שהיו ג"כ מצוינים בתורה ויראת ה' עד שראויים היו להיות ראשים ולעמוד לפני ה' בראש השבט.

פרק א, טז

טז אֵלֶּה (קריאי) [קרואי] הַעֲדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אֲבוֹתֵם רֵאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:

נשיאי מטות אבותם. ראובן נקרא אב לזרעו. וכל זרעו נקראו מטה ראובן. נמצא הנשיא הוא נשיא למטה אביו ראובן. **ראשי אלפי ישראל.** אלפי לא שייך אלא באנשי מלחמה שנמנים למאות ולאלפים. והיה סלקא דעתך שהנשיאים לא יהו אלא גדולי הנהגת השבט. ולא לעמוד בראש הצבא למלחמה משום הכי כתיב שהיו ג"כ מוכשרים להיות ראשי אלפים.

פרק א, יח

יח וְאֵת כָּל-הַעֲדָה הַקְּהִילוּ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל-מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגִלְגֻלְתָּם:
במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה. שהיה רשום בפתקא שמו וסך שניו שהוא למעלה מבן עשרים וגו'.

פרק א, יט

יט פֿאַשר צוה ה' אַת-מִשָּׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי:

כאשר צוה וגו'. כולו מיותר. ובא ללמד דאף על פי שהיו כמה ראשים בלי שום שנוי מאז שהיו מנין הראשון. ולא היה צריך למלאות החשבון ולמנות מחדש. מכל מקום אחר שצוה ה' את משה משום הטעם של החסרון כמו שכתבתי נעשה מצות עשה אפילו למי שלא יה' לו אותו טעם. ומנה את הצבא שלו. וכמו לדורות כך הוא שגם בבטל טעם המצוה לא בטל המצוה אלא נעשה חק כמו שכתבתי בעשרת הדברות (כ,יב) ובספר ויקרא יט ל"ז. כך מצוה שבאה לשעה נעשית לחק באותה שעה. כלשון הגמרא ערכין (י,א) ואי סלקא דעתך תקיעה תרועה תקיעה חדא היא, אמר רחמנא עביד פלגא דמצוה? הרי דנחשבו תקיעות שבמסעות שלא היה אלא לשעה למצות עשה. כך נעשה המנין באותה שעה למצות עשה מבלי לדעת הטעם אלא לחוק.

פרק א, כ

כ וַיְהִי בְּנֵי-רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתֵם לְמִשְׁפַּחְתֵּם לְבֵית אָבְתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתֵּם כָּל-זָכָר מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

ויהיו בני ראובן. היה ראוי לכתוב לבני ראובן כמו דכתיב בפקודי דפרשת פינחס (כו,ה). אלא משום דלפני המנין היה בשבט ראובן מספר אחר. ועכשיו מלאו לכלל המנין ויהו זה הסך.

פרק א, כב

כב לְבְנֵי שְׁמֵעוֹן תּוֹלְדֹתֵם לְמִשְׁפַּחְתֵּם לְבֵית אָבְתָם פְּקֻדֵי בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתֵּם כָּל-זָכָר מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

פקודיו במספר שמות לגלגלותם. האי פקודיו מיותר וכן לגלגלותם. והרי בכל השבטים ליתא וסמך על הא דכתיב בשבט ראובן הראשון. וא"כ למאי כתיב הכי בשבט שמעון. ונראה משום דשבט שמעון מאז עודם במדבר סיני היה בשבטו פורה ראש. וראוים להענש עד שנגלה הדבר בשטים. ע"כ היו בהם טובים ורעים. משום הכי כתיב פקודיו שני אופני פקודים. ואחר שכתוב שנוי בשבטו. חזר הכתוב לכתוב לגלגלותם כיון שיצא לידון בדבר חדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיהי נכתב בפירוש.

פרק א, מב

מב בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתֵם לְמִשְׁפַּחְתֵּם לְבֵית אָבְתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתֵּם כָּל יֵצֵא צָבָא:

בני נפתלי. שמעתי מפי חותני הגאון מוהרי"ץ ז"ל בשם האר"י הקדוש. שמתחלה היו מניחין כל הפתקאות דכל ישראל בתיבה גדולה אחת. ואח"כ באו כל הנשיאים כל אחד בתיבה שלו. ובוררים כל אחד הפתקאות. וכל נשיא שמצא אחד משבטו היה מטיל בתיבתו. ואח"כ מנה מה שנתקבץ בתיבתו. משום הכי כתיב כולו לבני. פירוש זה הפתקא שייך לזה השבט. אבל בני נפתלי האחרון לא היה נשיא שלו בורר כלל. אלא כל שבטו נשאר בתיבה הגדולה. משום הכי כתיב בני. כ"ז שמעתי. ומזה למדנו דעת האר"י ז"ל כמו שכתבתי (פסוק ב) שיהו מונין שמות הכתובין בפתקאות ולא ע"י בקע לגולגולת.

פרק א, מה

מה ויהיו כל-פקודי בני-ישראל לבית אבתם מן עשרים שנה ומעלה כל-יצא צבא בְּיִשְׂרָאֵל:

ויהיו כל פקודי בני ישראל וגו'. הודיע הכתוב שכולם היו מבן עשרים שנה וגם יוצאי צבא בישראל, ולא נטפלים, כמו שעושים רק כדי למלאות הסך אפילו עם אנשים שאינם ראויים לכך, משום הכי בא הכתוב כי לא כן היה.

פרק א, מו

מו ויהיו כל-הפקדים שש-מאות אָלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:

ויהיו כל הפקודים וגו'. עתה מודיע סך הכולל. שזה הסך היה נדרש להיות תמיד במדבר כמו שכתבתי לעיל.

פרק א, מז

מז וְהָלוּיִם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹכָם:

והלויים וגו'. הרמב"ן וספורנו נתנו טעם משום שלא מנה הקב"ה ראש לשבטם השכילו דעת ה'. ולא נראה, שהרי היה אפשר לחשוב דמשה או אהרן הוא הראש לשבט לוי. אלא העיקר הוא כמו שכתב הרשב"ם על הפסוק (פסוק מט) אך את מטה לוי וגו'. ומפרש הטעם כי לא ילכו בצבא המלחמה. אלא הפקד וגו'. וזה הטעם עצמו היה שלא התפקדו גם לפני הדבור. משום שלא היה בשבטם סך שראוי להעשות גדוד יוצאי צבא למלחמה. בשביל שהיו עוסקי תורה. כמו שיבואר להלן (פסוק כג) ובספר דברים פרשת עקב (י,ח). משום הכי אף על פי דבמנין הראשון יוכל להיות שנכלל גם לויים במנין אדנים שהיו כמה אנשים יוצאי צבא. ונמנו גם הלויים מעשרים שנה. אבל בזה המנין שבא הצווי שיהיו דווקא כל שבט בפני עצמו. ולא היו יכולים מעט הלויים שהיו יוצאי צבא להיות נכלל בתוכם

ולהיות נמנה בפני עצמם לא היו ראויים להעשות גדוד בפני עצמם. ע"כ לא התפקדו כלל. וזהו דיוק הכתוב בתוכם. משום שנזהרו עתה להיות כל שבט בפני עצמו. ולא היה אפשר לכולם בתוכם.

פרק א, מט

מט אך את-מטה לוי לא תפקד ואת-ראשם לא תשא בתוך בני ישראל:

אך את מטה לוי וגו'. בא למעט אחרים דודאי היו כמה מישראל ג"כ שהיו גדולי מעלה כמו הלויים. מכל מקום אך את מטה לוי וגו'. **לא תפקוד.** היינו מנין פשוטי הלויים. **ואת ראשם.** היינו הראשים שבהם כמו שכתבתי לעיל (פסוק ב).

פרק א, נ

נ ואתה הפקד את-הלויים על-משכן העדת ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו המה ישאו את-

המשכן ואת-כל-כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו:

על משכן העדות. ייחס המשכן בשביל העדות ולא בשביל עבודה. דמדבר כל תכלית העבודה לא היה בשביל פרנסה כמו בא". אלא בשביל יעוד ולהגדיל כח התורה כמו שכתבתי בפרשת תצוה (כט, לח).

ועל כל כליו. המה כלי האהל.

ועל כל אשר לו. הנצרך לעבודת הכלים ומפרש מה יעשו במשכן וכליו.

המה ישאו וגו'. ומה יעשו בכל אשר לו. **והם ישרתהו.** למלאות מה שנצרך לפקודת הכלים ותכליתן ולתקן באם יראו איזה קלקול. מה שאין כן במשכן וכליו לא שייך לומר והם ישרתהו. דעבודת הכלים היתה בכהנים.

וסביב למשכן יחנו. כדי לראות כל הצורך למשכן וגם לכבוד המשכן.

פרק א, נא

נא ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים והזר הקרב יומת:

ובנסוע המשכן וגו'. שלא נימא דפריקת האהל והקמתו הרי זה כבנין המשכן מתחלה שנעשה ע"י ישראל. משום הכי פירש דגם בנסוע וגו' ובחנות וגו' הכל שייך להלויים.

פרק א, נב

נב וחנו בני ישראל איש על-מחנהו ואיש על-דגלו לצבאתם:

וחנו בני ישראל וגו'. אין כאן מקומו של דבור דבני ישראל. וגם הוא פרשה בפני עצמה בסמוך. אלא לא בא זה המקרא לכאן רק משום מקרא הבא אחריו. והכי פירושו הן אצוה את בני ישראל שיחנו איש על מחנהו. ע"כ הנני מצוה את הלויים וגו'.

פרק א, נג

נג וְהַלְוִיִּם יִחַנו סְבִיב לַמִּשְׁכָּן הָעֵדוּת וְלֹא-יְהִי קֶצֶף עַל-עֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ מִשְׁכַּן הָעֵדוּת :

והלויים יחנו וגו'. לעיל (פסוק נ) דכתיב וסביב למשכן יחנו. היה משום כבוד וצורך המשכן וכאן הוסיף הכתוב שיחנו סביב למשכן בשביל שמירת ישראל באשר היה השראת שכינה בגלוי במשכן. ע"כ עלולים ישראל להענש על איזה חטא, כמו חוטא בסמוך לפלטרין של מלך. ע"כ באו הלויים והגיניו על הקצף.

ושמרו הלויים וגו'. וגם להיפך שישמרו את ישראל שלא יתקרבו למשכן העדות. ויש לפרש עוד דהוא הוספת ביאור לדקמיה. דמשכן העדות היינו כח התורה היה שומר את ישראל מנחשים ועקרבים במדבר כידוע שהיו זיקי אש יוצאין מן הארון ושורף נחשים ועקרבים. ועתה צוה ה' שגם הלויים ישמרו אותה משמרת של משכן העדות היינו שיתעסקו בתורה ובזכותם יהיו ישראל נשמרים. כמו על ידי כח משמרת העדות.

פרק ב

פרק ב, ב

ב אִישׁ עַל-דָּגְלוֹ בְּאֵתֶת לְבַיִת אֲבֹתָם יִחַנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּגֹד סְבִיב לְאֶהֱל-מוֹעֵד יִחַנו:

באתת לבית אבותם. אלו היה כתיב על דגלו לבית אבותם. משמעו ג"כ שהיה לכל שבט צורה השייכת לו. כמו לראובן דודאים וליהודה ארי' וכדומה. והיה דגל כל שבט מצויר לפי שבטו. וא"כ פירוש בית אבותם היינו שבטי ישראל. אבל לשון לאתת משמע עוד כונה דכל שבט היה לו כמה בתי אבות. וכל בית אב היה לו דגל קטן בפני עצמו באותה צורה של דגל הגדול מכל השבט. אך היה כל בית אב רשום עליו א' ב' ג' והיינו באותו לבית אבותם כל בית אב אות שלו.

פרק ב, ד

ג וְהַחֲנִיּוֹת קָדְמָה מִזְרְחָה דָּגְלֵי מַחֲנֵה יְהוּדָה לְצַבְאֹתָם וְנָשִׂיא לְבְנֵי יְהוּדָה נְחֹשֶׁן בֶּן-עַמִּינָדָב:

וצבאו ופקודיהם ארבעה ושבעים וגו'. הוא צווי שיהיה כל זה החשבון בשלימות. ואם יהיה נחסר אזי יראו למלאות מאנשים שלא היו עד כה יוצאי צבא למלאות הסך כמו שכתבתי לעיל (א,א).

והרמב"ן ז"ל כתב שבא להודיע שבדרך נס לא נפקד אחד כל עשרים יום. ולא נראה שהרי כל זאת הפרשה כולה צווי ולא מעשה עד הפסוק האחרון. וגם לא נזכר מתי נאמרה פרשה זו. ואפשר נאמרה באותו יום של פרשה ראשונה או למחרת. אלא כמו שכתבתי.

פרק ב, ו

ו וְצָבָאוּ וַיִּפְקְדוּ אֶרְבָּעָה וְחַמְשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

וצבאו פקדיו. ברוב השבטים כתיב ופקודיהם רק כאן ובזבלון וראובן. ונראה משום דמשמעות ופקודיהם שיפקדו לאיזה ענין בעסק הצבא. והיה זה השבט מסוגל לזה העסק. ושבט אחר לעסק אחר. ובכל מקום דכתיב ופקודיו. היינו שהיה מהם מקצת נפקדים לזה ומקצת לזה. וא"כ היו בהם שני אופני פקודות.

פרק ב, יב

יב וְהַחֹנֶם עָלָיו מִטָּה שְׁמֵעוֹן וְנָשִׂיא לְבָנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן-צֹרִישַׁדִּי:

והחונם עליו. כאן חונם חסר. דשבט שמעון לא נתקרבו כל כך לשבט ראובן. מפני שהיו בהם אנשי רשע כמו שכתבתי לעיל (א,כב).

פרק ב, יז

יז וְנָסַע אֶהֱל-מוֹעֵד מִחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֵה כְּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ אִישׁ עַל-יָדוֹ לְדֹגְלֵיהֶם:

בתוך המחנות. הקודמים. היינו בני גרשון ובני מררי נושאי אהל מועד היו בין מחנה יהודה ובין מחנה ראובן. וכך כתב הראב"ע. וכן מבואר בפרשת בהעלותך.

כאשר יחנו כן יסעו. דבישראל מבואר במצוה אשר כמו בחנייתם כן במסעיהם יהיו איש על דגלו. שהרי כתיב איש על דגלו יחנו וגו' ואח"כ כתיב ראשונה יסעו. אבל בלויים כתיב לעיל (א,נג) והלויים יחנו וגו' ובמסעם לא כתיב והרי היו כמה מהם שלא היה להם מה לשאת והלכו בטל והייתי אומר שלא היו מצוין ללכת עם נושאי המשא. משום הכי כתיב כאשר יחנו כן יסעו. כמו שהיו חונים כל בני גרשון יחד. כך בנסיעתם יהיו הולכי בטל.

איש על ידו. סמוך. כמו באיוב (א,יד) הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהן. היינו סמוך לנושאי המשא אהל מועד.

לדגליהם. מפרש הטעם למאי נצטוו להיות סמוך לנושאי אהל מועד. היינו משום שהיה לדגליהם. דמחנה הלויים היה להם ג"כ דגל כל בית אב בפני עצמו. והצווי היה שיהיו גם הלויים סמוך לדגליהם. והדגלים הלכו עם נושאי אהל מועד.

פרק ב, כ

כ וְעָלְיוּ מִטֵּה מְנַשֶּׁה וְנָשִׂיא לְבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר:

ועליו מטה מנשה. משונה הלשון כאן. ויש נפקא מינה במשמעות. דהחונים עליו משמע כקטן הנסמך על הגדול. וחנייתו במלוי צרכיו תלוי בדעת מי שגדול ממנו. מה שאין כן משמעות ועליו להיפך דעת הגדול על הקטן והוא מנהיגו. והיינו דאף על פי דאפרים היה ראש הדגל היינו משום שהנהגת המדבר היה נסיית ובזה גדול כח אפרים. אבל מכל מקום מה שנדרשו להליכות העולם היה מנשה גדול מאפרים ומזה הטעם היה במנין דפרשת פינחס קודם מנשה לאפרים (כו, כט). משום דכניסתם לארץ היה יותר נוטה להליכות הטבע ובזה מנשה קודם כמו שכתבתי בספר בראשית מ"ח י"ד משום הכי כתיב גם כאן ועליו. דמנשה הנהיגו לאפרים בהליכות העולם.

(הרחב דבר: ובני הה"ג מ' חיים נ"י הוסיף, דמשום הכי תנן במשנה דמנחות פי"א (צו, א) בהא דפליגי בפירוש ונתת על המערכת לבונה זכה דאבא שאול א' דבאמצע המערכות היו נותנים שני בזיכי לבונה. אמרו לו והלא כבר נאמר ונתת על המערכת. א"ל והלא כבר נאמר ועליו מטה מנשה. וכבר תמה בתויו"ט אמאי לא הביא מקרא הקודם והחונים עליו. אבל לדברינו מבואר יפה. דוהחונים עליו משמעו נסמכים עליו וטפלים לו וזה לא שייך בלבונה ומערכות. וע"כ פירשו על המערכת ממש עליו. א"ל הא כתיב ועליו מטה מנשה והפירוש סמוך ולשון עליו משמעו גדול ממנו בפרט אחד. כך הפירוש ונתת על המערכת לבונה זכה. דהלבונה היתה במעלה עליונה מהמערכות. שהרי לבונה נקטר ומכשרת את הלחם לאכילה. ועיין עוד להלן י"ג י"א.).

פרק ב, לא

לא כָּל-הַפְּקָדִים לְמַחְנֵה דָן מֵאֵת אֶלְף וְשִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלְף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחַרְנָה יִסְעוּ לְדַגְלֵיהֶם:

כל הפקדים וגו'. כאן לא כתיב עוד הפעם לצבאותם כמו במנין שלשה דגלים הקודמים. הטעם על זה דפירוש לצבאותם ביארנו לעיל א' ג' למה שהוא מסוגל בעסק מלחמה. והיה כל דגל מיוחד לאיזה פרט. מה שאין כן גדל מחנה דן היה גם מאסף לכל המחנות

לצבאותם של כל המחנות. היה נתוסף על אותו דגל. משום הכי לא כתיב בהו כאן לצבאותם שהיה הרבה בהם שלא היה להם צבא בפני עצמן אלא ממלאים כל צבא הדגלים.

פרק ב, לג

לג וְהַלְוִיִּים לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה:

והלוויים לא התפקדו. כן מיירי לענין תכונת עמידתם ומעשיהם באהל מועד עוד לא נפקדו יחד עם בני ישראל.

כאשר צוה ה' וגו'. היה בקבלה שבכלל המאמר את מטה לוי לא תפקוד נכלל פקודת עבודתם ועמידתם ג"כ.

פרק ג

פרק ג, א

א וְאַלְהָ תוֹלְדוֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַהֵם ה' אֶת-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי:

ביום דבר ה' את משה. לפי הדרש שהביא רש"י בפירוש תולדות אהרן ומשה, משום שלמד תורה עמם, דייק הכתוב את משה ולא אל משה. דבאמת אינו מובן בהשקפה ראשונה הא כל ישראל למדו ממשה. ומאי אולמייהו דבני אהרן שנקראו בייחוד תולדות משה.

אבל הענין דמה שאמרו בסנהדרין (יט,ב) אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. היינו בחכמת התלמוד שנעשה עפ"י זה בריה חדשה כדאיתא עוד בסנהדרין (ט,ב) כל המעשה את חבירו לדברי תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו. והתם בלמוד התלמוד איירי כמבואר בלשון שאלתות דרב אחאי ריש פרשת לך דמחייבין דבני ישראל למיגמר אורייתא ולאגמורי למיגרס ולקיומי וכל מאן דמעשי לחבריה למיגמר אורייתא חשובין עלי' קמי שמיא כמאן דהוא בריה דאמר ריש לריש המעשה את חבירו כו' הרי דמיירי בתורה שמביא ליד קיום שיאנו אלא תלמוד. ועל זה הוסיף בשאלתות שם והביא המאמר אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו שנאמר ואלה תולדות אהרן ומשה ובמדבר לא הרבה חכמו עוד בחכמת התלמוד עד בואם לעבר הירדן שם באר את התורה לפי כל ישראל. והלוויים קבלו עליהם להתעסק בזה כמו שיבואר בספר דברים בס"ד. אבל במדבר היו בני אהרן המיוחדים בזה. משום הכי נחשבו המה תולדות משה.

והנה כבר ביארנו בספר שמות ל"ב י"ח ובזה הספר להלן ז' פ"ט דעל למוד תורה שבע"פ שהיה משה ג"כ מדבר ומפלפל בכח סיעתא דשמיא מיקרי לדבר אתו ולא אליו והיינו דכתיב ביום דבר ה' את משה. אז הנה הנם בני אהרן נחשבו לתולדות משה.

פרק ג, ג

ג אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַמְּשַׁחִים אֲשֶׁר-מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן:

אלה שמות בני אהרן. קאי ביחוד על אלעזר ואיתמר כמו שיבואר לפנינו. **אשר מלא ידם לכהן.** האי לכהן משמעו בכהן גדול כמו לשון המקרא בסמוך ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם. ואין זה רבותא אם לא בכהן גדול וכמו שיבואר. ולשון זה עצמו כתיב בפרשת אחרי (ויקרא טז, לב) ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו. וכן הפירוש בפניחס (כה, יג) ברית כהנת עולם שיהיה מזרעו כה"ג. וכאן הפירוש שבשעת משיחה מלא ידם שיכולים להיות כה"ג. אבל עוד לא הרגישו אז במעלת כהן גדול שהרי אהרן לבדו היה כהן גדול עד שהגיע.

פרק ג, ד

ד וַיָּמַת נָדָב וְאַבְיָהוּא לְפָנֵי ה' בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה לְפָנֵי ה' בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא-הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר וְאִיתְמָר עַל-פְּנֵי אֶהֱרֹן אַבְיָהֶם:

וימת וגו'. אז ויכהן אלעזר ואיתמר. שהרגישו במעלת כהן גדול גם על פני אהרן אביהם. במה שהזהרו גם המה ראשיכם אל תפרעו (ויקרא י, ו). וגם אכלו קדשים באנינות (שם, יב) עד שמזה הבין משה שיכולים לאכול אפילו קדשי דורות. ואם שמכל מקום לא נשתוו לאהרן באמת כמו שאמר אהרן (שם פסוק יט) הן היום הקריבו וגו' בכל זאת טעמו טעם מעלת כה"ג. ומשום הכי כתיב ויכהן אלעזר ואיתמר ולא ויכהנו. דבאמת אי אפשר להיות אלא כהן גדול אחד. אלא כל אחד נחשב כאלו הוא ראוי להיות האחד. אלא שאין השעה נצרכת לו.

בהקרבתם. חסר יו"ד דכבר ביארנו בפרשת שמיני (י, א) שלא הקטירו נדב ואביהו שתי המחנות אלא מחתה א' והשני סייע לו. משום הכי כתיב חסר.

פרק ג, ז

ז וַשְׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֶת-מִשְׁמַרְתַּי כָּל-הַעֲדָה לְפָנֵי אֶהֱל מוֹעֵד לְעַבְדְּךָ אֶת-עַבְדְּת הַמִּשְׁכָּן:

ושמרו את משמרתו. היינו מה שנצרך לעבודה. להכין הקרבנות והמנחות והנסכים שהוא משמרת הכהונה במעשה ומשמרת כל ישראל בהבאה ולהתכפר ולהתרצות. ונצטוו

הלויים שיהיו המה מכינים כל דבר בעתו. והיכן היה הכנה זו. **לפני אהל מועד**. שם הכינו הכבשים והסולת והיין וכל דבר.

פרק ג, ח

ח וְשָׁמְרוּ אֶת-כָּל-כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעִבְדַת אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן :
ושמרו את כלי אהל מועד. שיהיו הכלים על מתכונם בלי חסרון. שיהא בהם כח לקדש. שאין כלי שרת מקדש אלא כשהיא שלמה כדאיתא בזבחים דפ"ח כלי שרת שנשברו אין מתקנין כו'. והיינו משמרת **כלי אהל מועד** בשביל יוקר מעלתם.
ואת משמרת בני ישראל. שהמה מחויבים להכין הכלים כדי לעבוד את עבודת המשכן. וזה הוטל על הלויים.

פרק ג, ט

ט וְנִתְּתָה אֶת-הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ונתתה את הלויים וגו'. לדורות.

מאת בני ישראל. דבא"י ניתן מעשר בני ישראל חלף עבודתם ובה קנו אותם במחיר פרנסתם לעבודת ה'. ומהם ניתנו לכהנים שיעמדו לפניהם.

פרק ג, יב

יב וְאֵנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

והיו לי הלויים. לי לדורות כדתניא בספרי פרשת בהעלותך. שלא יתחלפו לעולם כמו בכורים. ובמס' בכורות (ה,א) נדרש זה מלשון והיו בהוייתן יהא. כן צריך לומר שם. ולפי הפשט פירוש והיו לי הלויים כמו שביארנו בספר שמות פרשת תשא מי לה' אלי שהוא מופרש ומובדל לה' ולא לצרכי עצמו וביתו. כך המשמעות כאן שיהיו עסוקים ומופרשים לגבוה.

פרק ג, יג

יג כִּי לִי כָל-בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל-בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד-בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי ה':

הקדשתי לי וגו'. דהפדיון שנצטוו גם בפרשת בא (יג,יג) לא היה אלא כדי להתירם להשתמש גם לחול אבל מכל מקום מופרשים היו לעבודת הכהונה. **לי יהיו.** לדעת הספרי ד'לי-לדורות'. פירוש לי יהיו דעד היום יש בבכור סגולה מיוחדת משארי אחיו אלא שנפסלו לעבודה.

פרק ג, יד

יד וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי לֵאמֹר:

במדבר סיני. כבר נתבאר דבא ללמד שהמקום גרם לזה הצווי. שכך היה כבוד השכינה ההולכת לפני ישראל כמלך לפני חילו במלחמה. ויש לו גודד שומרי ראשו ביחוד. כך היו הלויים. והנה לא כתיב כאן באהל מועד. שהדבור נמשך חוץ לאהל מועד כמו שיבואר.

פרק ג, טו

טו פָּקֹד אֶת-בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל-זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְמֵעַלָּה תִּפְקְדֵם:

פקוד את בני לוי. כאן לא כתיב שאו את ראש. וידוע הטעם במדרש רבה (א,יא). ולדברינו לעיל א' ב' אין כאן שנוי. דכאן לא מיירי בראשים אלא במנין אנשי השבט משום הכי כתיב פקוד כמו שם תפקדו.

לבית אבותם למשפחותם. הקדים לומר בית אבותם. דיחס שם אביהם גרם להם כמבואר במדרש רבה (ו,ג) במנין בני גרשון ריש פרשת נשא (ד,כא) דשם הקדים ג"כ בית אבותם למשפחותם. והנה לא הזכיר כאן שיהיה במספר שמות. משום שלא היו יראים מנגף כדאיתא בב"ב (ז,ב) אמר ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא שנאמר ולי מה יקרו רעיך אל וגו' אספרם מחול ירביון מאי קאמר אילימא כו' אלא הכי קאמר אספור למעשיהם של צדיקים מחול ירביון וק"ו כו' ומה חול שמועט מגין על הים כו' הבינו חז"ל בזה הפסוק שני פירושים. חדא אספרם היינו מעשיהם שהרי בשביל זה כל אחד שקול נגד הרבה וא"כ נעלם מספרם. שנית. אספרם. אספור את ראשם ואיני ירא מנגף. כי מחול ירביון מה חול מגין על הים כו'. והלויים היו ריעי הקדוש ב"ה כביכול.

פרק ג, טז

טז וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל-פִּי ה' פֶּאֶשֶׁר צְנֹה:

כאשר צוה. פירוש כמו בשעת הצווי היה רוח הקודש בשפע חלה על משה. כך בשעת מנין היה עפ"י ה' באותו שפע היה הולך מאהל לאהל ויודע מה תוכו. והוא בכלל הדבור ועיין עוד בסמוך פסוק כ"ג.

פרק ג, יז

יז ויהיו-אלה בני-לוי בשמחתם גרשון וקהת ומררי:

ויהיו וגו' בשמותם. תיבת ויהיו מיותר. ועיין מה שכתבתי בספר בראשית ט' י"ח. אלא בא ללמד שבני לוי נזהרו להיות בשמותם שהיו נקראו. ולא כשאר שבתים שכמה נשתנה כמבואר בפרשת פינחס.

פרק ג, כב

כב פקדיהם במספר כל-זכר מבן-חדש ומעלה פקדיהם שבעת אלפים וחמש מאות:

פקודיהם. שתי פעמים. אולי בשביל שנפקדו על שני דברים כמו שכתבתי להלן ד' כ"ג ע"ש.

פרק ג, כג

כג משפחת הגרשני אחרי המשכן יחנו ימה:

יחנו ימה. הוא צווי מהקב"ה. ובא זה הצווי אחרי המנין. והוא כמו שביארנו (פסוק טז) שהיה נמשך הדבור עד כלות כל המנין.

פרק ג, כד

כד ונשיא בית-אב לגרשני אלסוף בן-לאל:

ונשיא בית אב וגו'. נמשך אחר הצווי שיהא הוא הנשיא ועיין פסוק ל"ה.

פרק ג, כו

כו וקלעי החצר ואת-מסד פתח החצר אשר על-המשכן ועל-המזבח סביב ואת מיתריו לכל עבדתו:

ואת מיתריו לכל עבודתו. של החצר. בין בשעת עמידה נצרך לקשור הקלעים להעמודים וליתדות בין בשעת מסעות נצרך לקפל לקשור במיתרים.

פרק ג, כח

כח בְּמִסְפָּר כָּל-זֵכֶר מִבְּנֵי-חֵדֶשׁ וּמִעֵלָה שְׁמֵנֶת אֲלֵפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:
שומרי משמרת הקדש. עדיין לא נתבאר משמרתם והאיך קאמר שהם שומרי משמרת הקודש. אלא כלפי שיבואר לפנינו בסוף הפרשה (פסוק לט) שהלויים בכלל היו במצרים מופרשים לעבודת ה' ומשום הכי היו ממעטים. משום הכי מפרש הכתוב דבני קהת היו מרובים מגרשון ומררי. משום שהם היו שומרי משמרת הקודש. פירוש שעמדו במה שקבלו על עצמם לשמור. משום הכי לא נמעט כל כך מה שאין כן גרשון ומררי לא יכלו לשמור כל כך.

פרק ג, לא

לא וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחַן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָהֶם וְהַמִּסְדָּה וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

והמסך וכל עבודתו. בבני גרשון דכתיב לכל עבודתו (פסוק כו) ובבני מררי דכתיב (פסוק לו) וכל עבודתו מתפרש יפה עבודת החצר והמשכן. אבל כאן לא נזכר המשכן. וע"כ פירוש עבודתו על מסך עצמו שהוא הפרכת. וזה פלא. דאיזה עבודה היתה במשא הפרכת. ולא עוד אלא אפילו במשא עצמו לא יהא נישא בפני עצמו אלא יחד עם הארון. והכהנים היו מורידין אותו ומכסין את הארון. והלויים נשאוהו ביחד. ונראה דהיינו דתנן במס' שקלים (ח,ה) שעושין שתי פרכות חדשים בכל שנה ובמדרש רות (פ"ב) איתא (שמו"ב כא, יט) בן יערי אורגים שהיה עוסק בפרכת. והיינו במעשה הפרכת בכל שנה. והיה בזמן הבית נמסר לאיזה משפחה רמה בישראל. ובמדבר היה נמסר לבני קהת. והנראה שהיה סגולה לעסק התורה כמו מעשה הארון כדאיתא במדרש רבה פרשת ויקהל (פרשה נ).

פרק ג, לב

לב וְנָשִׂיא נְשִׂאֵי הַלְוִי אֲלֵעֶזֶר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן פְּקֻדַת שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:
פקודת שמרי משמרת הקדש. הוא היה מפקד ביחוד על בני קהת כמו שהיה איתמר על בני גרשון ומררי כדכתיב פרשת נשא ביד איתמר, מה שאין כן בבני קהת לא כתיב שם הכי. ומבואר כאן דפקודתם של שומרי משמרת הקודש היה ביד אלעזר. ובא הכתוב לכאן כדי לפרש דמשום הכי היה אלעזר נשיא נשיאי הלוי בשביל שהיה בידו משמרת הקודש תכלית מעשה המשכן כמו הלב לכל אבריו.

פרק ג, לה

לה ונשיא בית-אב למשפחת מררי צוריאל בן-אביחיל על גרד המשכן יחנו צפנה:
ונשיא בית אב וגו'. כאן נמשך אחר הספור שהיה מקודם נשיא. משום הכי הקדימו
הכתוב לצווי על ירך וגו'.

פרק ג, לז

לז ועמדי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם:
ומיתריהם. שנקשרו עם הקלעים. ואף על פי שלעיל כתיב בבני גרשון קלעים ומיתרים
מכל מקום הדבר מובן שהיו מיתרים מצד אחד מחוברים לקלעים. ומצד אחד מחוברים
לעמודים ואח"כ היו נקשרים אלו עם אלו. והמחובר לדבר הרי הוא כמוהו.

פרק ג, לח

לח והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל-מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרים
משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת:
לפני המשכן קדמה. היינו פעם היו יושבים מחוץ למשכן. לפני אהל מועד מזרחה. ופעם
היו יושבים בחצר לפני אהל מועד. מה שאין כן כל הלויים ישבו רק חוץ למשכן. שהרי לא
היה להם פתח ליכנס לחצר.
שומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל. תכלית השמירה היה בשביל בני
ישראל. שלא יצא קצף על איזה עון שעושה מי מישראל קרוב לשכינה ובאשר שצד
המזרחי היה נצרך שמירה יתירה ע"כ ישבו שם אהרן ובניו ומשה עמהם.
אבל והזר הקרב. לפני מן המשמרת. יומת.

פרק ג, לט

לט כל-פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על-פי ה' למשפחתם כל-זכר מבן-חדש
ומעלה שנים ועשרים אלה:
ואהרן. נקוד לומר שלא היה במנין הלויים. רש"י בשם ספרי פרשת בהעלותך וגמרא
בכורות (ד,א) והפירוש שלא היה בחשבון הנמנין כמו משה ובני אהרן. והטעם משום
שבאו הלויים במספרם לפדות הבכורים שחטאו בעגל. ובשביל שאהרן היה הגורם לזה.
לא נמנה לכך.

שנים ועשרים אלף. עיין ברמב"ן (פסוק יד) שנתעורר על המספר המועט בלויים. והרי עוד לא נשאו המקדש שהיה מכלה במ. ונראה שגם מצרים המה היו מרכבה לשכינה היינו שהיו פרושים ומבדלים לעבודתו ית'. ומשום הכי היו מעוטים משני טעמים. חדא דסביביו נשערה מאד. ע"כ נענשו מהר על איזה עון. וגם כי המה ידעו גם קודם מתן תורה מהו חטא ועון שלא זהו רצון ה'. וקבלו עליהם עול תורה ומצות כמו האבות. ונעשה כמו נדר אשר בהעותו נחשב לחטא כמו שכתבתי בספר בראשית לב, כו, ומ, כג. מה שאין כן כל ישראל לא ידעו מאומה עד מתן תורה ולא קבלו עליהם כל דבר פרישות. שנית דכל המשובח גידולו יקר וקשה לצאת אל הגמר. כמו עץ מאכל שאינו ממחר גידולו כמו אילני סרק. וכל עץ מאכל שהוא יקר מאד גידולו קשה יותר. והאדם עץ השדה. כל מי שצורתו גבוה מחבירו גידולו קשה ומתאחר. משום הכי כלל ישראל מאברהם אבינו עד שבאו למצרים לא פרו ורבו כל כך עד שבאו למצרים שם נגמר גידולם ובני לוי נתאחרו עוד יותר עד שבאו לא"י וכ"ז נכלל במאמר חז"ל בב"ר ריש פרשת מ"ה יע"ש.

פרק ג, מ

מ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה פֶּקֶד כָּל-בְּכֹר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְמַעְלָה וְשֵׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם:

את מספר שמותם. כמו במנין ישראל שהיה חשש נגף ע"כ היה הצווי שיתנו פתקות וימנו השמות. מיהו במנין ישראל כתיב לגולגלותם. שיושיט כל אחד פתקא שלו שלא יהיה בזה איזה זיוף. אבל כאן לא היה חשש כמבואר בסמוך (פסוק מא).

פרק ג, מא

מא וְלִקְחֹת אֶת-הַלְוִיִּם לִי אֲנִי ה' תַּחַת כָּל-בְּכֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּקֻמַּת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל-בְּכֹר בְּבִקְחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ולקחת את הלויים לי וגו'. לא נתבאר לקיחה זו מהי, והרי להלן (פסוק מה) נפדו עפ"י דבר ה' שלקח הלויים תחת כל בכור. ומה היה למשה לעשות. אלא נראה דהיה למשה רבינו לומר על כל בכור בישראל פדאך בן לוי זה כלשון הגמרא סנהדרין (יז, א) מי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר פדאך בן לוי. ולא תני מי שעלה בידו בן לוי הלך לו. ובזה חלה קדושת הבכור וסגולתו על הלוי וכבר ידוע עפ"י לשון המשנה פסחים (מו, א) דתנן לא תקרא לה שם. דמצוה במילי דקדושה להוציא בשפתיו וכמבואר בזה"ק פרשת זו דבמילי דקדושה כל מילי דבעי למתישבא בדוכתיה לא מתישבא עד דמדכר בפומא.

ובאמת עיקר זה הפסוק אין מקומו כאן, שהרי בסמוך (פסוק מה) אחר מנין הבכורים כתיב פרשה שלמה קח את הלויים וגו' אלא עיקר הפסוק הלז בא ללמדנו דלא בא מנין הבכורים כדי לפוטרו מחמשה שקלים. דלזה לא היה צריך למצות מנין, אלא היה הציווי שיעלו הלויים תחת הבכורים. ואם יהיה מותר בבכורים יתנו חמש סלעים. אבל עיקר מצות מנין היה כדי להחל קדושת כ"ב אלף בכורי ישראל על כ"ב אלף לויים. וכל בכור בא עם הלוי למשה. ומשה במאמרו החליף את קדושת הבכורה על הלוי. ומשום הכי נמנו הבכורים לדעת אם היו הבכורים פחות מהלויים. היו בעל כורחם כמה לויים חסרים קודשת הלוי. והיה קלפי להיפך בלויים. וזהו משמעות הכתוב דתכלית זה המנין משום שלאח"כ אצוה ולקחת את הלויים וגו' ובזה מובן שלא היה חשש זיוף בפתקות השמות. אחר שכל בכור הלך עם בן לוי.

פרק ג, מב

מב וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה פְּאֶשֶׁר צִנְהָה' אֶתְּוֹ אֶת-כָּל-בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כאשר צוה ה' אותו את כל בכור בבני ישראל. כל זה נראה מיותר. אבל כבר ביארנו בכל מקום. דלשון אשר צוה ה' משמעו עפ"י הקבלה שבאה אליו לבד מלשון הדבור שהוא תורה שבכתב. והיינו דלבני ישראל שבמאמר ה'. היה משמעו שנמנה בכלל שבטי ישראל אפילו מי שהיתה אמו מהלויים. כמו לבני ראובן. הנמנים אחר אביו בשבט ראובן. אבל בכור בבני ישראל משמעו דהבכורה הוא בבני ישראל. לאפוקי אם האם בת לוי. וכדאיתא בבכורות (מז,א) דלויה שילדה, בנה פטור מחמש סלעים, וקיימא לן כדמר בריה דרב יוסף דאפילו איעברא מישראל דבפ"ר תלא רחמנא. ומלשון המאמר הייתי אומר שגם אלה יהיו בכלל המנין להחליף קדושת בכורתו על בן לוי. ואף על פי שאם לא יזכה בקלפי בן לוי יהיה פטור מחמש סלעים. מכל מקום יבא להחליף קדושתו על הלוי. משום הכי היה בקבלה כי לא ימנה כי אם את כל בכור בבני ישראל.

פרק ג, מה

מה קח אֶת-הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל-בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת-בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמַתָּם וְהָיוּ-לִי הַלְוִיִּם אֲנִי ה':

ואת בהמת הלויים תחת בהמתם. בגמרא בכורות (ד,ב) דייק מכאן דבהמה אחת של הלוי יכולה לפדות כמה בכורי ישראל.

(הרחב דבר: ומפרש בגמרא (בכורות דף ד) הדיוק מדלא כתיב או בהמה תחת בהמה או בהמתם תחת בהמתם. אלא כתיב בהמה תחת בהמתם שמע מינה חד פטר טובא. וקטנתי להבין זה הדיוק, שהרי לשון בהמתם הוא כמו לשון בהמת ישראל בפסוק כ"א. והוא כמו דכתיב בהמת הלויים תחת בהמת ישראל. ופרש"י כאן לא הביא הוכחה זו אלא הוכחה ראשונה בגמרא שם. ואולי הוכחת הגמרא מדלא כתיב בהאי קרא תחת בכורי בהמה ישראל אלא אשמעינן שאין נפקא מינה אי אין צריך פדיון אלא בכורים או כל בהמת ישראל אחר שאחד פוטר את כולם. אבל לשון הגמרא לא משמע הכי. וראוי לדעת שהרמב"ם פסק דשה אחד אינו פוטר אלא פטר חמור אחד. וכפשטא דברייתא ומימרא דר"נ בדי"א דעשרה פטרי חמורים בעי עשרה טלאים. משום הכי היטב בפירוש המשניות הא דתנן ופודה בו פעמים הרבה לכונה אחרת. וגם נקשר בזה הענין פסק של תקפו כהן אין מוציאין מידו. והדברים עתיקים. והא דלא פירש הכתוב כאן בכורי בהמתם משום שלא היה נצרך להעמיד את הבכור אצל בהמת הלוי כמו בבכורי אדם וזה היה ידוע דבהמת הלויים היה מרובה מבכורי בהמת ישראל.).

פרק ג, מו

מו וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמֵּאָתַיִם הַעֲדָפִים עַל-הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ואת פדויי השלשה וגו'. אף על פי שעוד לא נזכר בפרשה זו שצריכים פדיון מכל מקום כתיב בלשון ידוע. משום שכבר כתיב בפרשת בא שצריכים פדיון. משום הכי כתיב הכי. העודפים על הלויים מבכור בני ישראל. אין לשון המקרא מדויק והכי מיבעי ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים מבכור בני ישראל העודפים וגו'. אלא בא הכתוב לסמוך מבכור בני ישראל לפסוק הסמוך ולקחת וגו' ללמדנו דרק מבכור בני ישראל לקחו ולא כל בכור בני ישראל. ובא ללמדנו שלא נימא דמי שאמם היתה לויה והרי מכל מקום היה בכלל בני ישראל. גם הוא נתן חמשת שקלים. משום הכי כתיב מבכור בני ישראל ולא כל הבכורים נתנו.

פרק ג, מז

מז וְלִקְחַתְּ חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל:
ולקחת חמשת וגו'. שיעור ערך זכר מבן חודש. וכדכתיב בפרשת קרח (יח,טז) ופדויו מבן חודש תפדה בערך כסף חמשת וגו'. ואף על פי שאם נשתהה הבכור ולא נפדה עד עשרים שנה ג"כ אין צריך יותר. היינו משום דכך דרכה של תורה. דעיקר המצוה בטעם והפרטים חקה וכמו בהא גופא דהא דכתב בן חודש הוא משום חשש נפל כדתניא

בתוספתא שבת והובא בגמרא שם (קלה,ב). ומכל מקום אפילו ידוע שכלו חדשיו אי אפשר לפדות בפחות מבן חודש. והרבה כיוצא בזה.

פרק ג, מח

מח ונתתה הפסוף לאהרן ולבניו פדווי העדפים בהם:

פדווי העודפים בהם. פירוש שיתן לשם פדיון דוקא. כן הדין לדורות אם נתן לכהן חמש סלעים ולא פירש שהוא בשביל פדיון הבן לא יצא ידי חובתו כמו שכתבו התוס' כתובות (קב,א) ד"ה אמאי עיי"ש.

(הרחב דבר: ומשום הכי כהן שיש לו בן חלל שפטור מחמש סלעים, כדאיתא בבכורות מז,ב) משום דהאב זוכה לעצמו. מכל מקום פרש"י והרא"ש שצריך להפריש וליקח לעצמו. והיינו משום דכל זמן שלא פירש המעות לשם פדיון הבן לא יצא. והא דכהנים פטורים מפה"ב אינו משום שזוכים לעצמם דאי הכי היו צריכים להפריש מיהא. אלא מק"ו כלויים כפרש"י ערכין דף ד' א' בד"ה כהנים נפטרו מפדיון הבן. הן אמת שהשאלתות סי' קי"ח נראה דלא סבירא ליה הכי אלא כהנים לא צריכי ק"ו רק לויים. מכל מקום מודה דמי שצריך ליתן פדיון הבן עליו לומר שנותן בשביל פדיון הבן. ועיין מה שכתבתי בהעמק שאלה.)

פרק ג, מט

מט ויקח משה את פסוף הפדיום מאת העדפים על פדווי הקוים:

מאת העודפים וגו'. פירש הכתוב שלא לקח זה הסך מכל הבכורים שיעור העודפים. אלא כדאיתא בגמרא סנהדרין (יז,א) שעשה קלפי ומי שפדאו בן לוי לא נתן כלל. ולא לקח אלא מאת העודפים והיינו משום שנצרך להעמיד את הבכור וליקח הלוי תחתיו. ובזה נפטר אותו בכור לגמרי.

פרק ג, נ

נ מאת בכור בני ישראל לקח את-הפסוף חמשה וששים ושלש מאות ואלף בשקל הקדש:

מאת בכור בני ישראל לקח וגו'. לא שהם נתנו כל אחד חמשה שקלים לכהנים כדין פדיון הבן שטובת הנאה לבעלים. אבל כאן היתה הוראת שעה שמשה יקח את הכסף מאתם ויקבץ כל הסף חמשה וששים וגו'.

פרק ג, נא

נא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת-כֶּסֶף הַפְּדִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל-פִּי ה' פֶּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה :
 על פי ה'. היינו מחצה לאהרן ומחצה לבניו. כדאיתא בב"ב (קמג,א) וכמו בלחם הפנים.
 ומכאן הוא שלמדנו דרך הוא המשמעות. דאי חלקו בשוה א"כ מאי על פי ה' הא ממילא
 הכי הוא. אלא היתה הקבלה בפירוש אהרן ובניו דמחצה לאהרן כו'.

פרק ד

פרק ד, ג

ג מִבֵּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל-בָּא לְצַבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַהֲלֵ
 מוֹעֵד:

כל בא לצבא. בכל מקום כתיב כל הבא לצבא. זולתי בזה המקום. ולאו דבר ריק הוא.
 והענין דנכלל בזו התיבה משמעות אחרת. היינו כל הכשר לכך. כמו לשון הנביא יחזקאל
 ט"ז ט"ז לא באות ולא יהיה. דמשמעו שם לא כשר הדבר ולא יהיה. וכן ביארנו בספר
 דברים י"ח כ"ב, לא יהיה הדבר ולא יבא, יע"ש. ובלשון אשכנז אומרים (עש קומט ניט צו)
 כך הפירוש כאן.

ולמדנו שלא כל שהיה מבן שלשים שנה נמנה כאן. אלא מי שראוי למשמרת הקודש.
 והיינו דאיתא במדרש רבה טעם שהיה מבני קהת בני שלשים פחות משליש ולא כבני
 גרשון ובני מררי. הוא משום שהיה הארון מכלה והורג בהם. ותמוה, שהרי נמנו קודם
 שהגיעו לכך. אלא הכי פירושו בשביל שהתבוננו בסכנה שלפניהם ממה שראו מכבר
 בשעת הקמת המשכן ופירוקו בימי המלואים שמי שנגע בארון ולא היה מוכשר לכך ניזק.
 ע"כ לא נמנו בכלל נושאי המקדש ונכנסו בכלל טפלים.

לעשות מלאכה באהל מועד. אין לפרש מלאכת המשא דאם כן יהא מוכח מכאן דהעברת
 ד"א ברשות הרבים מיקרי מלאכה. ובר"פ הזורק (שבת צו,ב) לא משמע הכי. אלא פירוש
 מלאכה עשיית כלי קודש אם נדרש לעשות מחדש איזה כלי שרת ועיין עוד להלן כ"ג. ועיין
 להלן (פסוק כג) ועיין מה שכתבתי לעיל ג' ל"א. וא"כ פירוש לצבא למשא שזהו עיקר עסק
 בני קהת.

לעשות מלאכה. בפני עצמה אם יהא נדרש גם לזה.

פרק ד, ו

ו וְנָתַנּוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁוּ וּפְרָשׁוּ בְּגַד-כָּלִיל תְּכַלֵּת מִלְמַעְלָה וְשָׂמוּ בְּדָיו :

ונתנו עליו כסוי עור תחשו וגו'. יש להתבונן על שני הכסויים ואופני הקיפול שבין כל אחד ואחד. ובלא ספק שכל זה מיד ה' עלינו להשכיל על תכונת כל כלי שרת שראוי להיות כן. והנה ראשית השנוי הוא בארון הקודש. שבכל כלי שרת היה בגד תכלת למטה וכסוי עור תחש מלמעלה. ובארון הקודש להיפך. והענין דבגד תכלת מורה על הנהגה למעלה מן הטבע כעין כסא הכבוד. ועור תחש נעשה לשמירה בדרך מחול וגשם וכדומה. מעתה נבין דכל כלי שרת כל אחד מורה על פרט כמו השלחן על מלכות והמזבח הפנימי על כהן גדול כדאיתא ביומא פרשת בא לו (עב,ב) לענין הזרים שעליהם. והמנורה על כח פלפולה של תורה, כמו שכתבתי ר"פ תצוה ובפרשת אמור (כד,ב). וכל אלו אף על פי שמקורם למעלה בקודש ובהשגחה פרטית על כל מתנשא בישראל. מכל מקום לפי הנראה לעין אדם באו בהשתדלות האדם להגיע לכך. משום הכי הבגד תכלת למטה ועור תחש למעלה מה שאין כן הארון להיפך כליל תפארתו נגלה לעיל כל שהוא למעלה מטבע אנושי והארון נושא את נושאו. מכל מקום גזז הקב"ה גם בו הליכות הטבע עד שמכל מקום היה נישא ביד אנשים משום הכי בא עור תחש למטה ובגד כליל תכלת למעלה.

ושמו בדיו. כבר ביארו התוס' יומא (עב,א) דלא ששמו ממש. שהרי כבר היו הבדים עליו אלא משום שהיה בעמידה הבדים יוצאים למזרח ובולטין בפרכת כשני דדי אשה. ובשעת המסע התקינו שיהיו יוצאים משני הצדדים בשוה. זהו כוונת התוס' ועיין מה שכתבתי בספר שמות כ"ה יד-טו.

פרק ד, ז

ז וְעַל שִׁלְחַן הַפָּנִים יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכַלֵּת וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת-הַקְּעָרֹת וְאֶת-הַכַּפֹּת וְאֶת-הַמְּנַקִּיֹּת וְאֶת קִשׁוֹת הַנְּסֹךְ וְלָחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:

ונתנו עליו וגו'. היו כלי השלחן מונחים על השלחן בבגד תולעת שני. והשלחן לבדו בבגד תכלת מפסיק בין השלחן בין כליו. ולא כמו כלי המנורה. היינו משום דשלחן בא למלכות כמו שכתבתי. ואין מלך בלי ראשי העם סביביו. אבל מכל מקום הוא מופשט מהם. ומוראו עליהם מבלי יהא רגיל עמהם כל כך. גם אופני הנשיאות ראש שלהם משונים. דהמלך הוא מושגח פרטי ממקור עליון ב"ה. משום הכי הונח בכסוי תכלת. מה שאין כן סנקליטין שלו תלוי בדעת המלך ואין להם השגחה פרטית יותר משארי בני"א. משום הכי פרוש עליהם בגד תולעת שני.

פרק ד, ט

ט וְלִקְחוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת-מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת-נֹרְתֶיהָ וְאֶת-מְלַקְחֶיהָ וְאֶת-מִחְתֶּתֶיהָ וְאֶת כָּל-כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ-לָהּ בָּהֶם:

ולקחו בגד תכלת. הקדים במנורה לקיחת הבגד קודם שהזכיר את המנורה ולא ככל כלי שרת שבפרשה. ללמדנו דכח פלפולה של תורה בעינין סיעתא דשמיא לעמלים בה עוד קודם שהגיעו להיות ת"ח. שיהיו יכולים להגיע לבסוף לכבודה.
וכסו את מנורת המאור ואת נרותיה וגו'. ללמדנו שהרב עם התלמידים הוא מוכרח להיות בצוותא אחת. והיו עיניהם רואות את מוריהם ומשמיים אותו. וכולם מושגחים בפרטות כמו הרב וכן התלמידים. ומשום הכי היו הכל בבגד תכלת אחד.

פרק ד, יא

יא וְעַל מִזְבַּח הַזֶּהָב יִפְרְשׂוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת-בְּדָיו: וְעַל מִזְבַּח הַזֶּהָב וְגו'. כבר ביארנו שהוא נגד כהונה גדולה. ובאשר אין מוכרח לכהן גדול שיהא כהנים הדיוטים סביביו. משום הכי הונח מזבח הזהב בפני עצמו בתכלת ובעור תחש.

פרק ד, יב

יב וְלִקְחוּ אֶת-כָּל-כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ-בָם בְּקֹדֶשׁ וְנָתְנוּ אֵל-בְּגָד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתָם בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְנָתְנוּ עַל-הַמּוֹט: וְלִקְחוּ וְגו'. נגד כהנים הדיוטים וגם המה משרתי עליון המה ומושגחים בפרטות משום הכי גם המה נתכסו בבגד תכלת מלמטה.

פרק ד, יג

יג וְדָשְׁנוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׂוּ עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן: וְדָשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְגו' בַּגַּד אַרְגָּמָן. באשר כח עבודה היא במזבח החיצון. ושפע ברכה בא ע"י מזבח החיצון שמזין כדאיתא בכתובות (ח,א). ואפילו קטרת שעל מזבח הפנימי מוכרח להביא הגחלים ממזבח החיצון. משום הכי בא עליו בגד ארגמן שהוא בגד מלכים ומי שיש לו שפע עשירות.

פרק ד, טז

טז וּפְקֻדַת אֱלֻעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הִלְהִין שְׁמֹן הַמָּאֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתִּמְיֵד וְשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַת כָּל-הַמִּשְׁכָּן וְכָל-אֲשֶׁר-בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכָלֵיו:
פְּקוּדַת כָּל הַמִּשְׁכָּן וְגו'. גם זה פקודת אלעזר שהוא היה הסגן שהוא ממונה בכל הנעשה
במשכן.

בְּקֹדֶשׁ. בעבודת הקרבנות הוא היה מצוה להביא בכל עת לפי הצורך.
וּבְכָלֵיו. היינו במשא הכלים ובהבאתם לעבודה כדתן במסכת תמיד אמר להם הממונה
כו'.

פרק ד, יט

יט וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמְתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת-קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים אֶהֱרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ
אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְאֶל-מִשְׁאוֹ:

וְחִיו וְלֹא יָמְתוּ. יוסיפו חיים ולא יכרתו. הראב"ע. פירוש כל קדושה נותנת חיים לזוהר
בהם כראוי. ומכרית למי שאינו נזהר כראוי. ועובד אדום ובניו יוכיחו שנתברכו הרבה
בשמירת הארון כראוי.

וּשְׂמוֹ אוֹתָם אִישׁ וְגו' וְאֶל מִשְׁאוֹ. אין הכונה שיפרשו מי ומי ישא הארון וכדומה. שזה היה
גם במשא גרשון ומררי. כמבואר במדרש רבה פ"ו. ותו, א"כ על משאו מיבעי. אלא אהרן
ובניו יעמידו את נושאי כל כלי קודש אל המשא, משום שהיו הכל מכוסה, ואם לא היו
עושין כן היו בעל כורחם מגביהין הכסוי כרגע לדעת איזה כלי הוא. וזהו שפירש הכתוב
עוד.

פרק ד, כ

כ וְלֹא-יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֻלַּע אֶת-הַקֹּדֶשׁ וְיָמְתוּ:

וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֻלַּע. פירוש כהרף עין. וכמו באכילה שהבולע בלי לעיסה אינו נהנה
מאכילתו אלא רגע הבליעה. כך הרואה ואינו משביע עינו נקרא שהוא בולע. והזהיר
הכתוב שלא יראו אפילו כבלע את הקודש.